

KDOV-blad

Herfst 2016

KDOV (opgericht 21 april 1917)
KDOV-blad verschijnt 4 x per jaar

Voorzitter:

Ton (dr. A.A.M.J.) van Eck, Koningin Wilhelminalaan 532, 2274 BM Voorburg
voorzitter@kdov.nl - tel. 070 - 383 23 49

Vice-voorzitter:

Ruud (R.W.H.) Huijbregts, Poolsterlaan 8, 5632 AN Eindhoven
ruud.huijbregts@gmail.com - tel. 040 - 290 34 28 - fax. 0842 - 23 22 13

Secretaris:

Gemma (G.M.L.) Coebergh, Korte Begijnstraat 28, 2011 HC Haarlem
secretaris@kdov.nl - tel. 023 - 551 68 77

Penningmeester:

Ben (ir. B.A.G.) Hillen, Jachtwerf 12, 2725 DP Zoetermeer
penningmeester@kdov.nl - tel. 079 - 341 85 75

Bestuurslid:

Anja (A.) Hendriks, Krefelder Straße 38, D-52070 Aachen
anja.hendriks@t-online.de

Geestelijk Adviseur:

Diaken Eric (Drs. E.H. A.) Fennis

Hoofdredacteur KDOV-blad:

Ruud (drs. R.T.M.) Hoogenboom
redactie@kdov.nl - tel. 0228-562632

Eindredacteur KDOV-blad:

Ben (ir. B.A.G.) Hillen, Jachtwerf 12, 2725 DP Zoetermeer

Doel:

De vereniging heeft ten doel de bevordering van het liturgisch en artistiek stijlbegrip van de kerkmusici, werkzaam binnen de Nederlandse rooms-katholieke kerkprovincie en de behartiging van de geestelijke en materiële belangen van haar leden.

Voorwaarden voor het lidmaatschap:

Een bepaalde mate van vakbekwaamheid in muzikaal en liturgisch opzicht, ten minste op het niveau van de eisen voor het getuigschrift van de KDOV.

De contributie 2016 bedraagt:

gewoon lidmaatschap € 41,- , 65+ lid € 29,- en reeds lid in 2004 tevens 65+ € 19,-.
Bankrekening NL42INGB0001031344 t.n.v. KDOV, Zoetermeer

Website: www.kdov.nl

Webmaster: Ben Hillen – webmaster@kdov.nl

Opgaaf van leden en adreswijzigingen aan de secretaris.

Technische afwerking mededelingenblad: Ben Hillen

Druk & verzending: SchultenPrint, Zoetermeer

ISSN-nummer 1388-2341

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	1
Van het bestuur.....	1
Personalía	2
Programma Algemene Ledenvergadering 2016.....	2
Notulen van de Algemene Ledenvergadering 2015	3
Toespraak Algemene Ledenvergadering 2015	8
In Memoriam Wendeline Wilmlink - Jansen	12
Legere kerken, vergrijzing, fusies, opheffing en de rol van de KDOV	13
Korte berichten.....	16
Nieuwe uitgaven	28
Orgelbouwnieuws	32
Recensie	33

Van het bestuur

Ruud Hoogenboom nieuwe hoofdredacteur KDOV-blad

Het KDOV-blad heeft weer een nieuwe hoofdredacteur. Ruud Hoogenboom gaat het doen of beter gezegd hij heeft het voor deze editie al gedaan. Reeds eerder in de jaren 2005-2008 was Ruud de hoofdredacteur van het blad. Het bestuur is zeer ingenomen met het feit dat Ruud deze functie weer oppakt en wenst Ruud daarbij veel succes !

Ben Hillen blijft de eindredactie voor zijn rekening nemen.
(*BH; september 2016*)

Ontwikkeling rechtspositie

Er zijn op dit moment geen ontwikkelingen. (*BH; september 2016*)

Viering van het 100-jarig bestaan van de KDOV in 2017

In 2017 is het zo ver. De in 1917 opgerichte KDOV bestaat dan 100 jaar! Uw bestuur werkt reeds aan de voorbereiding van de jubileumviering. Nu al - een jaar van tevoren - willen we u vragen de datum zaterdag 7 oktober 2017 in uw agenda te reserveren.

We gaan het jubileum vieren in en rond de Kathedrale Basiliek St. Bavo in Haarlem met de gebruikelijke elementen: eucharistieviering, jaarvergadering, concert, symposium en feestelijk samenzijn. Mogelijk schuift het concert nog naar de vrijdagavond 6 oktober daarvoor. Daarnaast wordt er gewerkt aan een publicatie over 100

jaar KDOV en de opdracht voor een jubileumcompositie. Wij houden u op de hoogte. Tevens zijn uw reacties, ideeën van harte welkom. (BH; juli 2016)

Uw nieuwe e-mailadres

Wij willen u vragen uw evt. nieuwe gewijzigde e-mailadres aan ons door te geven aan: webmaster@kdov.nl.

Jubilea van KDOV-leden

Graag publiceren wij actuele informatie over KDOV-leden in ons blad. Daarbij gaat het om aankondiging van bijv. een jubileum. Graag naar: webmaster@kdov.nl (BH; juli 2016)

Personalia

Overleden:

P. (Pieter). J.A.I. de Hoog, Bussum, overlijdensdatum niet bekend.

W. (Wendeline). A.M. Wilmink-Jansen, Dordrecht, overleden op 29 augustus 2016 (zie In Memoriam op pag. 12)

Nieuw adres:

J. (Hans). B.H. Stege, Neustraße 1, 48599 Gronau, Duitsland.

Programma Algemene Ledenvergadering 2016

Het bestuur nodigt u uit voor het bijwonen van de Algemene Ledenvergadering op zaterdag 8 oktober 2016.

Plaats: bij/in de St. Antoniuskerk ofwel de kathedraal van het Bisdom Breda , St. Janstraat 10, 4811 ZL Breda.

De kathedraal bevindt zich in het centrum van Breda niet ver van de Grote Markt en ligt op ca. 15 minuten loopafstand van het station.

De secretaris is bereikbaar op 06 128 15 383

10.30 – 11.00 uur	Inloop met koffie/thee
11.00 – 12.30 uur	Algemene Ledenvergadering
12.30 – 13.00 uur	Middaggebed
13.00 – 14.00 uur	Lunch

Er is dit jaar géén middagprogramma.

Wij vragen u zich per e-mail aan- of af te melden voor de vergadering bij de secretaris: secretaris@kdoov.nl.

Notulen van de Algemene Ledenvergadering 2015

Aanwezig: Ton van Eck (voorzitter), Ruud Huijbregts (vice-voorzitter), Ben Hillen (penningmeester; notulist), Anja Hendriks (bestuurslid), Gerard Bart, Bert Becht, Louise Hillen (tevens notulist), Ton Klos, Jeroen Pijpers, Leo Spoor.

Afwezig met kennisgeving: Richard Bot, Gemma Coebergh (secretaris), Wim van Dijk, Jeroen Felix, Frits Haaze, Paul Houdijk, Jean Janssen, Bernhardien de Jong, René Verwer, Gonny van der Maten, Hans Rikkert de Koe, Ton van de Sande, Ans Strik, Flip Veldmans, Klaas van Warmerdam.

1. Opening

De voorzitter opent de vergadering om 11.13 uur, heet allen van harte welkom en houdt zijn toespraak (zie pag. 8).

2. Mededelingen

Door omstandigheden is de secretaris Gemma Coebergh helaas vandaag niet aanwezig. Haar taken zullen waargenomen worden door de andere bestuursleden.

Ben Hillen meldt dat de functie van hoofdredacteur KDOV-blad met ingang van 2016 vacant wordt. De uiterste consequentie kan zijn dat het blad voorlopig niet meer zal verschijnen, tenzij er een opvolger voor Jeroen Pijpers wordt gevonden of een of meerdere leden toe willen treden tot de redactie. Bij deze een aanroep, tevens per nieuwsbrief, aan alle leden van de KDOV om over hun bijdrage aan het KDOV-blad na te denken.

3. Notulen Algemene Ledenvergadering 2013/2014

De volgende correctie zal aangebracht worden: pag.3 Afwezig met kennisgeving: bij Theo Menting en Jean-Pierre Steijvers toevoegen: "(bestuurslid)". Met deze wijziging en met dank aan de secretaris worden de notulen goedgekeurd.

Jeroen Pijpers vraagt of de bankrekening bij ABN-AMRO inmiddels is opgezegd. De penningmeester bevestigt dat dit is gedaan.

Naar aanleiding van de notulen agendapunt 5b en vooruitlopend op agendapunt 5 ontstaat een discussie over de problemen van de penningmeester met het op tijd binnenkrijgen van de contributiebetalingen. Uitgangspunten zijn dat de leden contributie moeten betalen en dat de penningmeester het betalingsproces bepaalt. De penningmeester prefereert incassomachtiging. Een voordeel daarvan is, dat de machtiging automatisch eindigt bij overlijden. Jeroen Pijpers biedt aan mee te denken over het plan van aanpak van deze slepende kwestie.

4. Jaarverslag secretaris

De penningmeester leest het jaarverslag voor. De penningmeester merkt daarbij op dat het huidige aantal leden inmiddels 172 bedraagt. Na deze aanvulling wordt het verslag door de vergadering vastgesteld. De voorzitter dankt de secretaris voor haar inspanningen, de vergadering dankt haar met applaus en er zal een bos bloemen aan Gemma worden gebracht.

Naar aanleiding van het jaarverslag pleit Jeroen Pijpers voor meer "In Memoria" in het KDOV-blad. De vergadering steunt dit niet alleen om te gedenken, maar ook om in ons blad te laten zien wat kerkmusici doen. Het vereist wel dat nabestaanden de KDOV op tijd informeren en desgewenst hierbij behulpzaam zijn.

Gerard Bart voegt hier nog aan toe dat de KDOV in vroeger tijden bij de nabestaanden zelfs vroeg of er de uitvaart voor het overleden KDOV-lid op voldoende niveau kerkmusicaal ondersteund werd.

5. Financiën:

a. Jaarverslag penningmeester

Ben Hillen licht het een en ander toe. Ondanks de afboeking van contributies in de resultatenrekening is de te vorderen contributie bij op de balans wederom hoog. Dit leidt opnieuw tot discussie over de contributies. Het jaar 2014 is afgesloten met een voordelig financieel resultaat.

Jeroen Pijpers merkt op dat de debiteurencorrectie ad. € 26,12 voortaan in de resultatenrekening en dan als 'overlopende debiteuren' geboekt zou moeten worden.

b. Kascommissie

De heren Gerard Bart en Bert Becht zijn vol lof over de wijze waarop de administratie is gevoerd. De kascommissie kreeg evenals vorig jaar de administratie en overzichten per e-mail toegestuurd en kon voorafgaand aan de jaarvergadering de laatste stukken inzien.

De vergadering keurt op advies van de kascommissie de financiële stukken goed, waarna de penningmeester gedechargeerd wordt. De voorzitter de penningmeester bedankt voor zijn werk. De vergadering ondersteunt dit met applaus.

Bert Becht verlaat de kascommissie. De vergadering benoemt in zijn plaats Leo Spoor tot nieuw lid van de kascommissie.

c. Begroting 2015

De penningmeester geeft zijn toelichting op de begroting. De begroting is sluitend. Jeroen Pijpers vraagt waarom de algemene reserve zo hoog is. De penningmeester antwoordt hierop dat de viering van het 100-jarig bestaan veel geld kost en nog niethemaal overzien kan worden. Tevens leefde eerder wel de verwachting dat de KDOV voor het voeren een juridische processen zou kunnen komen te staan. Hiervoor was zelfs een juridische fonds in het leven geroepen door onze vroegere voorzitter Kees Bornewasser. De huidige voorzitter voegt hieraan toe dat de uitgave van een jubileumboek en evt. compositieopdracht veel geld kost.

Vervolgens ontstaat er discussie over de gewenste hoogte van de algemene reserve. Oorzaken daarvoor zijn dat de contributiebedragen nog steeds jaarlijks worden verhoogd met hetzelfde percentage als de uurtarieven en dat de uitgaven afnemen door minder evenementen en commissiewerk.

Jeroen Pijpers doet een voorstel - in verband met het tijdstip van de jaarvergadering in oktober - dat het bestuur voortaan ook een begroting maakt voor het jaar volgend op het jaar van de jaarvergadering.

Ook komt er discussie over het grote verschil in contributiebedrag voor werkenden versus 65+ leden. Er valt iets voor te zeggen dat 65+ leden zolang ze nog (enige) inkomsten als kerkmusicus hebben evenveel contributie blijven betalen als niet 65+leden. Bovendien is de ontwikkeling in onze samenleving van gelijke aard.

De volgende besluiten worden genomen:

- het bestuur zal de contributiebedragen in 2016 en 2017 niet verhogen;
- het bestuur bereidt voor de volgende jaarvergadering een notitie voor over het gewenste niveau van de algemene reserve en de samenstelling van de contributietarieven;
- het bestuur zal ook een begroting voor het navolgende kalenderjaar maken;
- de begroting 2015 wordt aangepast: vergaderkosten commissies wordt: € 500 en KDOV-blad wordt: € 2.000.

Naar aanleiding van het hierover al gezegde in de agendapunten 3 en 5a ondersteunt de vergadering het hanteren van het in 2014 door de vergadering goedgekeurde beleid t.a.v. contributie-inning en moedigt het bestuur aan tot een meer strikte uitvoering daarvan.

6.   Beleid KDOV: Toekomstperspectieven rechtspositie

Ben Hillen geeft een overzicht van het overleg van Ton van Eck en Ben Hillen met vertegenwoordigers van het economencollege en de secretaris-generaal van de Ned. Bisschoppenconferentie.

Eind 2014 is er contact geweest met de economen over de pensioenregeling kerkmusici bij Centraal Beheer Achmea. Per 1 januari 2014 is de pensioenregeling in verband met een aantal wettelijke en fiscale wijzigingen aangepast. Door de lagere kosten die voortvloeien uit de wettelijk verplichte aanpassingen, met name het partnerpensioen ontstond ruimte om het zogeheten ANW-hiaat voor 50% mee te verzekeren.

De communicatie door Centraal Beheer Achmea en de werkgevers met de verzekerde kerkmusici over de nieuwe pensioenvoorziening en het premievrij maken van de oude, verdient niet de schoonheidsprijs. Overigens is gebleken dat veel kerkmusici helemaal niet bij Centraal Beheer Achmea verzekerd zijn.

Op 13 januari 2015 is er gesproken over bevoegdheidsregistratie, regionale kerkmusici, pensioenwijzigingen, het Bisschoppelijk Scheidsgerecht en de positie van gepensioneerde kerkmusici.

Het is duidelijk dat de RKK geen actieve rol gaat spelen bij bevoegdheidsregistratie kerkmusici. De voor de hand liggende organisatie hiervoor zou de landelijke NSGV zijn waarvan de positie nog steeds onduidelijk is. Mogelijk komt deze registratie dan uiteindelijk op het bordje van de KDOV te liggen.

Het Economencollege en de Nationale Raad voor Liturgie (NRL) zien geen formele basis voor regionale kerkmusici. De KDOV zou zich kunnen bezinnen op het spelen van een meer actieve rol in regio's.

De pensioenregeling is aangepast op de huidige wettelijke regeling. De verdeling in premie bijdrage werkgever werknemer blijft ongewijzigd twee op een.

De RKK erkent dat de bevoegdheid na pensionering gehandhaafd blijft. Er is nog niet afgesproken hoe dit verankerd zal worden in het Rechtspositiereglement.

Er is gesproken over de KDOV-vertegenwoordiging in het Bisschoppelijk Scheidsrecht.

Op 7 juli 2015 is gesproken over bevoegdheidsregistratie, regionale kerkmusici en het Bisschoppelijk Scheidsrecht en een evt. ANBI status voor de KDOV.

In afwachting van de nog steeds onduidelijke positie van de landelijke NSGV, heeft de KDOV de registratie van bevoegde kerkmusici nog niet opgepakt. Verder is aan de orde geweest de ongewenste wijze waarop sommige parochiebesturen met kerkmusici in loondienst omgaan of tegen gekwalificeerde kerkmusici. Dit mede naar aanleiding van recente kwesties waarbij de hulp van de KDOV werd gevraagd.

We hebben ook gesproken over een handreiking om de verhouding pastoor vs. kerkmusicus te normaliseren. Dit was voor de economen echter onbespreekbaar. Gezamenlijk stelden we vast dat de opleiding van priesters en pastoraal werkenden ten aanzien van kerkmuziek in veel bisdommen te wensen overlaat. Wederom hebben we gesproken over regionale kerkmusici, maar geen stappen kunnen bereiken.

Het volgende overleg over rechtspositie is in januari 2016.

Besluit: het bestuur bereidt voor de volgende jaarvergadering een notitie voor over de voor- en nadelen van een bevoegdhedenregistratie voor kerkmusici.

7. Rondvraag

De voorzitter geeft een toelichting op de plannen voor de viering van het 100-jarig bestaan van de KDOV in 2017. Er komt een gedenkboek 100 jaar KDOV. Hiervoor zal Petra van Langen (haar vader is de kerkmusicus Piet van Langen) gevraagd worden op basis van haar zeer lezenswaardige proefschrift in 2014. De locatie voor de viering is nog niet bekend. Er komt mogelijk een compositieopdracht.

Jeroen Pijpers pleit voor een tweedaagse viering van 100 jaar KDOV.
Besluit: Jeroen Pijpers zal toetreden tot de jubileumcommissie.

Gerard Bart pleit voor een opleiding van kerkmusici van reformatische origine die tegenwoordig regelmatig instromen in de katholieke kerk.
Besluit: het bestuur gaat de mogelijkheden voor opleiding niet-R.K. kerkmusici onderzoeken en zo nodig initiatieven hiertoe ondernemen.

Jeroen Pijpers vraagt of de heer Fennis inmiddels als geestelijk adviseur van de KDOV functioneert. De voorzitter antwoordt dat de brief voor benoeming van de heer Fennis al geruime tijd geleden aan de Ned. Bisschoppen Conferentie (NBC) is verzonden, maar een benoeming nog niet is bekrachtigd. Het bestuur heeft hierover al gerappelleerd aan de NBC.

Anja Hendriks vraagt of er publicaties zijn over het samengaan van parochies en de daarmee samenhangende kerkmuzikale zaken. De voorzitter verwijst daarvoor naar een notitie van Richard Bot. Ben Hillen zegt dat het Gregoriusblad hier in het decembernummer ook over zal publiceren. Het advies van de voorzitter en van verschillende deelnemers aan de vergadering is om als kerkmusicus vooral bij dit soort zaken zelf het voortouw te nemen.

8. Sluiting

De voorzitter sluit de vergadering om 13.20 uur.

Toespraak van de voorzitter bij de opening van de Algemene Ledenvergadering van de KDOV 2015

Beste leden van de KDOV,

Vond de vorige jaarvergadering van de KDOV plaats in een kerk van Alfred Tepe, dit jaar is een kerkgebouw van zijn leermeester Pierre Cuypers aan de beurt. We waren hier al eerder te gast, maar de laatste keer was wel lang geleden, op zijn minst enige decennia.

De imposante St.-Cathrien waarvan de gevel met zijn twee verschillende torens duidelijk is geïnspireerd door de kathedraal van Chartres, is al enkele decennia eigendom van de gemeente Eindhoven en draagt dan ook

de naam stadskerk St.-Cathrien. De eigendomsoverdracht van parochie naar burgerlijke overheid betekende tevens de redding van het monumentale kerkgebouw waarvan de hoge onderhouds- en restauratiekosten de parochie inmiddels ver te boven gingen. Een prettige bijkomstigheid bij deze transactie is, dat de parochie er nog steeds kan kerken. Daarmee is de rooms-katholieke kerkgemeenschap nog steeds goed zichtbaar in Eindhoven. Over die zichtbaarheid hoeft men in dit stadsdeel niet te klagen, want op een steenworp afstand staat de eveneens forse neogotische Augustijnenkerk, behorend bij het klooster Mariënhage, met de opmerkelijke, hoge toren waarvan de spits wordt bekroond door een H. Hartbeeld, in de volksmond "Jezus waaghals" genaamd.

Met de kerkmuziek zit het in de St.-Cathrien wel goed, dankzij de niet aflatende inspanningen van Ruud Huijbrechts als dirigent van de Capella Vesperale en als vaste bespeler van het grootste orgel dat ooit de werkplaats van de Fa. Verschueren verliet.

Dat Ruud hier nog altijd werkzaam is, is overigens niet vanzelfsprekend. Ondanks het feit dat de zware onderhoudslast van het kerkgebouw niet meer op de schouders van de parochie rust, wilde het parochiebestuur enkele jaren terug bezuinigen op de uitgaven voor de kerkmuziek, dat wil zeggen, de honorering van de kerkmusicus. Uiteindelijk kon Ruud hier toch zijn werkzaamheden voortzetten.

Ook uit andere delen van het land bereiken ons verontrustende berichten. In een van onze kathedralen is het dienstverband van zowel dirigent als organist enkele jaren terug gehalveerd en dit jaar zag een van onze collega's zich genooddaakt om via de rechter zijn ontslag aan te bieden omdat een lid van het kerkbestuur een onwerkzame situatie had geschapen, onder meer door, zonder de betreffende collega als vaste bespeler van het orgel te raadplegen, een andere organist voor het geven van een concert uit te nodigen en door de vaste organist te verbieden om tijdens de openingsuren van de kerk te studeren omdat de (vrijwillige) kerkwachten hier last van hadden. Nu vormen vrijwilligers een onmisbare groep in onze parochies die een parochiebestuur moet koesteren, maar dat wil niet zeggen dat zij de dienst mogen gaan uitmaken waar het de studie van de organist betreft. Natuurlijk wordt van de organisten ook verwacht dat ze niet tijdens hun studie voortdurend een emmer decibels over de aanwezigen uitstorten, maar daaraan maakte deze collega zich niet schuldig.

De rechter wees de eis van de organist toe en kort na diens vertrek zijn, in z'n kielzog, uit solidariteit ook de dirigente en het zangkoor van de betreffende parochie opgestapt. Zo is er, dankzij één hardnekkig en kortzichtig lid van het parochiebestuur definitief een eind gekomen aan een prachtige, drie decennia durende traditie van kerkmuziek en orgelconcerten waarmee die kerk landelijk op de kaart stond.

Het bestuur van het bisdom waartoe deze parochie behoort, wilde zich niet met deze kwestie bemoeien, omdat het hun beleid is niet te interveniëren in lokale geschillen. Dat is op zijn zachtst gezegd opmerkelijk omdat bij andere zaken, zoals kerksluitingen, ditzelfde diocees zich wel degelijk zeer actief toont, naar de zin van menig parochiebestuur zelfs veel te actief.

Er zullen ongetwijfeld ook soortgelijke voorvallen zijn die ons niet bereiken.

Hoewel ons tijdens het periodieke overleg met het economencollege werd meegedeeld dat er bij samenvoeging van parochies tot op heden geen kerkmusici zijn ontslagen, valt dit voor de toekomst niet uit te sluiten.

We mogen onze ogen immers niet sluiten voor het teruglopend kerkbezoek en de daaruit voortvloeiende noodgedwongen sluiting van kerkgebouwen en verlies van arbeidsplaatsen voor de gekwalificeerde kerkmusici.

Ik heb vorig jaar al gewezen op de mogelijkheden die clustering en samenvoeging van parochies kunnen bieden voor de kerkmuziek. Daarop hebben we ook het economencollege gewezen, maar de aanstelling van een regionale kerkmusicus hebben we nog steeds niet weten te bewerkstelligen. Een van de argumenten die de bisdommen hanteren voor de samenvoeging van verschillende locaties tot één parochie is het scheppen van een vitale geloofsgemeenschap met een groot draagvlak. Daarbij kan een al in de parochie werkzame, gekwalificeerde kerkmusicus, ook voor maar weinig uren, worden ingezet in verschillende tot de parochies behorende locaties, bijvoorbeeld om de plaatselijke (amateur) dirigent en/of organist te coachen, iets wat voorheen praktisch gezien niet mogelijk was vanwege het te kleine dienstverband.

Aangezien parochiebesturen niet eigener beweging op dit idee zullen komen, mag van ons als kerkmusicus worden verwacht dat we zelf de creativiteit aan de dag leggen om, afhankelijk van de situatie en de personele bezetting, nieuwe ideeën te ontwikkelen en de werkgever te overtuigen van de voordelen daarvan. Zeker als deze plannen worden gehonoreerd kan dat minstens een behoud van uren (of mogelijk zelfs een

geringe uitbreiding daarvan) betekenen, maar vooral een versteviging van de positie en meer voldoening in het werk; vooral dat laatste mag niet worden onderschat.

Ik heb de indruk dat veel collega's, die met deze situatie worden geconfronteerd, die uitdaging niet aan durven of willen gaan en zich nog te veel focussen op het behoud van hun werk tot dan toe op hun bestaande werkplek.

Ik raad hen aan wél energie te steken in toekomstbestendige aanpassingen. Persoonlijk heb ik daar goede ervaringen mee: afgelopen januari is de parochie van de Bavokathedraal samengevoegd met die van de Heilige Antonius van Padua (de Groenmarktkerk) in Haarlem. Kort nadat die samenvoeging bekend werd gemaakt lag er eind 2014 een beleidsnotitie van mijn hand bij het parochiebestuur over de mogelijke verdeling van het werk tussen de in de parochie werkzame organisten nu en in de toekomst. Het nieuwe parochiebestuur sprak daarover niet alleen zijn waardering uit, maar heeft er ook dankbaar gebruik van gemaakt.

Nog twee jaar scheiden ons van het 100-jarig bestaan van de KDOV, waarvan de viering steeds vastere vorm aanneemt, zodat we dit op waardige wijze kunnen doen.

Ik wens u allen het komende verenigingsjaar een goede gezondheid en veel muzikale arbeidsvreugde.

Ton van Eck

Geschreven in Beit Sahur (2 kilometer ten oosten van Bethlehem), 24 en 25 oktober 2015 en uitgesproken op de jaarvergadering te Eindhoven op 31 oktober van hetzelfde jaar.

In Memoriam Wendeline Wilmink - Jansen

door Gemma Coebergh

Ons lid Wendeline Wilmink – Jansen is op 29 augustus j.l. op 71 – jarige leeftijd overleden. Niets wees op dit einde, want zij stond nog volop in het leven en had nog allerlei plannen. Een plotselinge hersenbloeding maakte een einde aan dit alles.

De uitvaartdienst was op zaterdag 3 september in de Wilhelminakerk in haar woonplaats Dordrecht.

Wendeline werd op 28 december 1944 geboren in Uithoorn. Haar zich reeds vroeg openbarende muzikaliteit bracht haar er toe aan het Amsterdams Conservatorium hoofdvak orgel te gaan studeren bij Albert de Klerk, in de tijd dat ik daar ook onder zijn leiding studeerde. Na haar studie trad ze in het huwelijk met Wijnand Wilmink, die ze had leren kennen in Rotterdam. Hij dirigeerde daar een koor en Wendeline zorgde voor de muzikale begeleiding. Tussen hen beiden klikte het niet alleen in de muziek. Zij kregen een zoon en een dochter, die naar hun ouders werden genoemd: Wijnand en Wendeline. Helaas overleed haar man in december 2014, na jaren lang ernstig ziek te zijn geweest en door Wendeline met veel toewijding te zijn verzorgd.

Wendeline was in haar woonplaats Dordrecht zeer actief. Dat blijkt wel duidelijk als je op een rijtje zet welke functies ze daar bekleedde: organiste van de Protestantse Wijkgemeente Dubbeldam, Dordrecht, de R.K. Sint-Antoniuserk te Dordrecht en de R.K. Verrezen Christuskerk te Dordrecht, begeleidster van de Wilhelminacantorij te Dordrecht, organiste van het Leerhuis in de Grote Kerk te Dordrecht, organiste van de Stichting Dordtissimo te Dordrecht. (Bachcantates), dirigente en organiste van het R.K. Dameskoor van de Sint-Antoniuserk te Dordrecht. De van huis uit rooms – katholieke Wendeline werd wel de meest oecumenische kerkorganiste en dirigente van Dordrecht genoemd.

Enkele jaren voor zijn overlijden in 1984 maakte Wendeline een film-documentaire over de Dordtse ereburger en illustrator Otto Dicke. 'Een leven getekend' was de titel van de documentaire die in 1983 uitkwam. Op Wendeline's rouwkaart staat daarom een tekening uit 1982 van de hand van Otto Dicke, zoals hij iemand in treffende lijnen kon tekenen.

Ik herinner mij Wendeline als een warme, liefvallige en artistieke vrouw, bescheiden en vol belangstelling voor iedereen. Enkele maanden voor haar

dood had ik een telefoongesprek met haar, waarbij ze de intentie uitsprak gauw nog eens naar Haarlem te komen om bij te praten. Helaas heeft dat niet meer zo mogen zijn.

In paradisum deducant te angeli.

Legere kerken, vergrijzing, fusies, opheffing en de rol van de KDOV

We constateren allemaal, dat het kerkbezoek sterkt daalt en dat zet de komende jaren nog wel door. In de aanloop naar ons eeuwfeest in 2017 zouden we hier met zijn allen grondig over moeten nadenken. Wat zou de bijdrage van kerkmusici kunnen zijn om dit een halt toe te roepen en zelfs om te keren?

Allereerst moet duidelijk worden wat wij (KDOV) zelf onder 'kerkmuziek' verstaan. Jeroen de Wit, bestuurslid van de NSGV, schreef in 2008 het boek *Wat is liturgische muziek?* (Uitg. Berne) Om voor onszelf helder te hebben waarover onze KDOV zich wil of kan buigen (alleen muzikaal-liturgisch of méér?) is onderstaand overzicht van Jeroen de Wit wel handig, lijkt mij. Daarom het geheel letterlijk geciteerd (p.4-5):

* Religieuze muziek: klinkende muziek waarin een individu een overstijgend (goddelijke) dimensie ervaart (kan ook een symfonie of popsong zijn).

* Rituele muziek: muziek die wordt uitgevoerd in de context van een symboolhandeling. Het kan hierbij ook gaan om muziek in een profane context, bijvoorbeeld de uitvoering van de nationale hymne.

* Sacrale (of gewijde) muziek: muziek waarin een gemeenschap zich in de cultus toewijdt aan een godheid. Het begrip is niet voorbehouden aan een bepaalde religie: ook de muziek in een hindoetempel kan sacrale muziek zijn.

* Geestelijke muziek: compositie waarvan de tekst verwijst naar een goddelijke dimensie, bijvoorbeeld een geestelijk volkslied of een geestelijke cantate van Bach.

* Liturgische muziek: muziek die in de uitvoering een integrerend bestanddeel vormt van de christelijke eredienst. Plaats en functie hangen af van het moment in de viering, bijvoorbeeld de intredezing of de antwoordpsalm.

* Bijbelse muziek: compositie waarvan de tekst bestaat uit een of meerdere passages uit de christelijke bijbel, bijvoorbeeld de psalmen of *The Messiah* van Händel.

* Kerkmuziek: in strikte zin muziek die gecomponeerd is op officiële liturgische teksten van de kerk (bijvoorbeeld de Krönungsmesse van Mozart); in brede zin alle muziek die dient tot opbouw van de kerkgemeenschap (dus ook de concertuitvoering van een oratorium in de kerk of catechetische liederen die worden uitgevoerd in de kinderkerk).

* Spirituele muziek: muziek waarin binnen de context van het gebed de persoonlijke relatie van de uitvoerder/luisteraar met God wordt (om)gevormd (bijvoorbeeld in het zingen van een psalm). Ook dit begrip is overigens niet voorbehouden aan een bepaalde religie. [einde citaat]

Ons lid Bert Stolwijk heeft in het bisdomblad van Haarlem-Amsterdam, SamenKerk van november 2015 nog geschreven over 'De onovertroffen waarde van de westerse christelijke muziek' en het antwoord van Benedictus XVI op de vraag 'Wat is muziek eigenlijk?'. "Hij benoemt dat drie bronnen waaruit de muziek opwelt: de ervaring van liefde, van rouw en van de ontmoeting met het goddelijke. Dit geldt voor alle culturen, maar in bijzondere mate voor het christendom".

2) Hoe te staan als KDOV (i.s.m. de NSGV, de KSSG Haarlem-Amsterdam, KVOK en anderen) m.b.t. het dalend aantal kerkbezoekers in relatie tot de kerkmuziek ... ? Wáár kunnen wij een bijdrage leveren om deze tendens om te draaien?

Twee stellingen zijn hierbij m.i. belangrijk:

a) Is het zo, dat de 'verloren generatie' is ontstaan, doordat in de jaren zestig en zeventig de liturgie door voortdurend 'aan te passen' teveel bij de mensen is gebracht (beatmissen e.d.). Veel jongerenkoren zijn nu middenkoren met leden tot in de zeventig (die bezoeken nauwelijks ander soort vieringen!). En waar is de jongere garde nog te vinden en wat zingen die? (Ik zie er zelf veel bij Kath. Charismatische Vernieuwing, Emmanuel, Wereld Jongeren Dagen, Taizé-vieringen, ...)

De principiële vraag is: Is liturgie niet juist bedoeld om mensen uit het maatschappelijk leven te halen om 'in te treden' in het liturgisch gebed. "Liturgie is godsdienst en geen mensendienst"?!
In hoeverre moet je je aanpassen aan 'de mensen'?

b) Welke oorzaken geven (godsdienst)sociologen zoal voor de terugloop in de kerken? En op welk punt kunnen wij als KDOV aanhaken c.q. hebben wij invloed?

- het relativisme: het maakt allemaal niet uit wat je gelooft; als de 'zonde' is afgeschafte, komt iedereen toch in de hemel (als je daar al in gelooft) ... Gewoon 'lief zijn voor elkaar' is voldoende. Maar hoe luidde het eerste en tweede gebod ook al weer? In de 'dictatuur van het relativisme' is er niets meer definitief en baseert iedereen zich op het eigen ik en de eigen wil.

- het sciëntisme: Wetenschappers willen ons (en vooral jongeren) doen geloven, dat religie achterhaald en achterlijk is; verzonnen door mensen. Geloof en wetenschap gaan, volgens die fundamentalistische atheïsten niet samen. Echter, doorgaans roepen wetenschappelijke oplossingen meer vragen op dan ze oplossen. Zo gaan bijvoorbeeld steeds meer atheïsten mee in 'Intelligent Design' als theorie.

- het individualisme: Ik bepaal zelf wel of ik in God, iets of niets geloof. Ik heb mijn eigen geweten Maar moet die niet gevormd worden? En zo ja, waar haal je die vorming? Àls er al vraag is naar zingeving, dan zoeken ze het liever zelf ergens, liefst waar men er een eigen invulling aan kan geven. 'Shoppen' bij New Age, Mindfulness, etc. We gaan op zondagochtend liever tennissen, blijven uitslapen of willen wandelen in het bos i.p.v. de broodnodige laving aan de Eucharistie, 'bron en hoogtepunt van ons leven'. Dat laatste wordt niet meer als zodanig ervaren.

- het neo-liberalisme: Lang leve de vrijheid! Winkels ook open op zondag. Die ouderwetse saamhorigheid is niet meer van deze tijd; waarom nog ergens bij horen (dus liever op projectbasis in een projectkoor ...). "Geef ons heden ons dagelijks brood en vergeef ons ons ego, zoals wij ook anderen hun ego vergeven. Ziedaar het credo van de individualisering, onthechting, desintegratie. Welkom in de egokwekerij Nederland!", las ik in een column van Bart Siebelink (in: Profielen, nr.124, dec. 2015)

- het materialisme: Het levert ons niets op, het kost alleen maar tijd.

- het consumentisme: Men ziet de parochie/kerkgebouw als supermarkt. Je komt er, en ze hebben je als klant maar iets te bieden. Vaak hebben de parochianen die het minst komen, de grootste mond over hoe een Vormsel-, Doop- of Communieviering eruit moet zien ... Het gaat om mijn kind en daarna zie je ze niet meer! Vaak gaat het om "randkerkelijken die toch nog een kerkelijk huwelijk of een uitvaart willen hebben. Die geloven eigenlijk niet, en willen dus een viering die om hén draait, en zo min mogelijk om God. Krijgen ze die niet, dan schoppen ze stennis", aldus pater Hugo in het Katholiek Nieuwsblad. (nr.34, 26 aug. 2016) Hoe het besef laten doordringen, dat de liturgie van de kerk is en dat 'gewone gelovigen' daar helemaal niets over te vertellen hebben (net zoals de KNVB de spelregels bij voetballen bepaalt binnen de kaders van de UEFA; dan snappen ze het ineens wel, maar dan gaat die vergelijking weer mank ...)? Hieruit vloeit overigens ook het laxisme (lafheid) voort; we hebben dit allemaal laten gebeuren omwille van de lieve vrede.

- anti-autoritair: sinds de jaren zestig laten we ons niets meer gezeggen. Regels zijn er 'om te overtreden', we weten het zelf altijd beter ... Maar zouden kerken voller zitten als het celibaat werd afgeschaft en vrouwen priester konden worden? Kijk eens naar de leegloop die ook de PKN kent! En zouden de kerken voller zitten als de zondagsplicht werd afgeschaft? Hoe 'autoritair' mag een Kerk (of wellicht ook kerkmusicus) zijn?

- de emo-cultuur: Kent u dat ook: "Als ze mijn parochiekerk sluiten, dan zien ze mij niet meer terug in de katholieke kerk". Ondanks de toegenomen mobiliteit, is een dorp verder toch ècht letterlijk een deur te ver. Volgens mij zijn de misbruikverhalen in de media slechts voor een deel katalysator geweest voor een beslissing, die al langer in de lucht zat. Ook daar zit opgeklopte emotie achter.

De sluiting/opheffing van kerkgebouwen, gevolgd (al dan niet) door fusies (of opheffing) van koren lijken te zorgen voor een steeds snellere neerwaartse spiraal in het kerkbezoek. Immers vieringen zonder koor worden slechter bezocht. Betere organisten en cantores zou dat wellicht deels kunnen ondervangen, maar toch ... een koorlid dat niet hoeft te zingen blijft sneller weg, is de praktijk.

Paus Franciscus roept ons op om naar buiten te treden. Maar met welke boodschap? En met welke muziek? In hoeverre nodigt onze kerkmuziek ons nog uit om bij de Heer 'aan tafel' te gaan?

Doorgaans is trots zijn op je katholieke geloof en dat openlijk laten zien een goede zaak. Jongeren, die geen ervaring meer hebben met de polarisatie van de jaren zestig en later en opgevoed door ouders, die de kerk (grotendeels) de rug hebben toegekeerd, staan open voor waarachtige ervaringen. We zitten in een tijd van 'je mag zijn die je bent' en vanuit dat relativisme moeten ze volgens mij bereikt kunnen worden. Kunnen ze gelijk hun ouders weer meenemen ...

Het lijkt mij vrij lastig om als KDOV hier een grote rol in te spelen. Dus de kernvraag is: Wáár kunnen wij als kerkmusici een bijdrage leveren? Wellicht is een groots symposium voor 2017 een goed idee? Wat zou Jezus in deze situatie doen? De discussie hierover aangaan is wel het minste dat we kunnen doen. Het staat u vrij om hierop te reageren. Graag zelfs! Welke lichtpuntjes of oplossingen ziet u?

Reacties graag naar redactie@kdov.nl.

Ruud Hoogenboom

Korte berichten

Modelovereenkomst

Met de steeds wijzigende wetgeving wordt het steeds lastiger om een goede overeenkomst te sluiten voor dirigenten en begeleiders bij zogeheten zelfstandige koren die in de RK kerk ook voor komen.

In de "ZingMagazine" van juli/augustus 2016, nr.69 staat het volgende:

“Model overeenkomst

Is een koor, met de nieuwe wet DBA (Deregulering Beoordeling Arbeidsrelaties), verplicht een modelovereenkomst af te sluiten met een dirigent, solist of instrumentalist?

Wim Rikkert, belastingadviseur bij Lamers-RozendaalBV en gespecialiseerd op het gebied van artiesten en musici: Die vraag hoor ik veel. Of je een overeenkomst moet afsluiten is afhankelijk van de situatie. Is er duidelijk geen sprake van een arbeidsovereenkomst omdat een van de essentiële factoren (persoonlijke arbeid, gezag, loon) ontbreekt, of voldoet de opdrachtgever duidelijk aan alle voorwaarden voor ondernemerschap, dan is een overeenkomst niet noodzakelijk. In andere (twijfel-)gevallen dus wel. Het initiatief kan zowel van de opdrachtgever (koor) als van de opdrachtnemer (dirigent/solist) uitgaan. Onder de nieuwe wet DBA zijn namelijk zowel de opdrachtnemer als de opdrachtgever aansprakelijk voor eventueel verschuldigde loonheffingen en premies. Onder de VAR kon alleen de opdrachtnemer hiervoor aangesproken worden. Als je geen overeenkomst sluit, dan loop je dus risico dat de arbeidsverhouding door de belastingdienst achteraf wordt beoordeeld als loondienstbetrekking. Zowel opdrachtgever als opdrachtnemer kunnen dan aangesproken worden voor de loonheffingen en premies. Werk je met (en conform) een overeenkomst die de belastingdienst als ‘geen arbeidsovereenkomst’ beoordeelt, dan loop je dit risico niet. www.lamersrozendaal.nl “. [einde citaat]

Het luistert dus nogal nauw. Als je voor opdrachtgever i.p.v. “koor” “parochie” zou invullen en een zelfstandig koor zingt incidenteel voor of in een parochie, dan ligt het m.i. eenvoudiger dan wanneer een parochiekoor zelfstandig is/wordt, maar wel voornamelijk zingt in de parochie/kerk. Het zal m.i. per geval voorgelegd moeten worden aan de belastingdienst van dat district.

Ook of de dirigent of pianist/organist/begeleider (al) ZZP-er is of niet lijkt mij bepalend. In principe is de dirigent in dienst van een zelfstandig koor, dus zou een incidentele dienst in een parochie niet van doorslaggevend belang in deze moeten zijn. Maar ja .... ik ben geen deskundige.

Eigenlijk is overleg met KDOV, (voormalig)KNTV-kerkmusici, protestantse kerkmuziekcollega's en de verschillende NSGV's wenselijk. Wordt vervolgd .... (Ruud Hoogenboom)

Nieuwe stadsorganist voor Hoorn

In vroeger eeuwen hadden veel steden een stadsorganist, omdat na de Reformatie kerken en orgels in handen van stadsbesturen kwamen. Die functie verdween in veel steden, maar per 1 januari 2016 is ons oud-bestuurslid van de KDOV, Mark

Heerink, officieel stadsorganist van Hoorn geworden. Op 16 mei 2016 werd dit feestelijk gevierd met onder meer twee premières van opdrachtcomposities van Wietse Stuurman en Willem Woestenburg en de uitvoering door Heerink van werk van zijn voorgangers Jurriaan Dircksz. Spruyt (1718-1768) en Johannes Wilhelmus Swarthoff (1754-1834). Bij deze van harte gefeliciteerd! (RH; bron: Noordhollands Dagblad, 4 mei 2016)

Dag voor de Latijnse Liturgie

Op zaterdag 8 oktober wordt in Utrecht de 'Dag voor de Latijnse Liturgie' gehouden door de gelijknamige vereniging. De dag zal starten met een volledig Latijnse H. Mis (Novus Ordo) in de St. Catharinakathedraal aan de Lange Nieuwstraat 36. Na de H. Mis wordt er een lunch aangeboden, waarna dhr. W. Johannesma een lezing zal houden over de betekenis van de liturgie in het leven en werk van Dom Van der Laan. Voor meer info: www.latijnseliturgie.nl. (RH; bron: Bulletin VvLL, jrg.48, nr.122, aug. 2016)

Opheffing SLSK

Onlangs heeft de Stichting Landelijke Samenwerkingsverband Kerkmuziek (SLSK) zich opgeheven. Jarenlang heeft deze stichting overheidssubsidies verdeeld over diverse organisaties op het gebied van kerkmuziek. Na het wegvallen van die functie is getracht een Platform te worden, maar daar bleek de tijd niet rijp voor. Vervolgens was ze voor het resterend vermogen fondsbeheerder voor projecten gericht op educatie van amateurkerkmusici. Het aantal aanvragen hiervoor werd nog slechts zeer gering. Het nog beschikbare vermogen wordt nu beschikbaar gesteld voor de oprichting van het Huis voor de Kerkmuziek (een zeer breed platform voor alle organisaties op dit gebied). Met dit platform is er geen bestaansgrond voor de SLSK meer aanwezig. Daarom is ze opgeheven. (RH, bron: Gregoriusblad, nr.2, 2016)

Huis van de Kerkmuziek

In 2015 zijn de eerste fundamenten gelegd voor het Huis van de Kerkmuziek. Het Huis van de Kerkmuziek is geen instituut met een gebouw, maar het wil een virtuele organisatie zijn waarin bestaande organisaties die actief zijn op het terrein van de kerkmuziek samenwerken. Iedere organisatie behoudt haar eigen identiteit. De meerwaarde ontstaat door de samenwerking binnen het Huis van de Kerkmuziek.

De missie van Het Huis van de Kerkmuziek is om het levende kerkmuzikale geheel, oud en nieuw, gestalte te geven in een nieuwe maatschappelijke constellatie.

De partners die zich aan het project verbonden hebben of willen samenwerken zijn:

- ISK (Interkerkelijke Stichting voor het Kerklied)
  - KDOV (Katholieke Dirigenten- en Organisten Vereniging)
  - Kerkmuzieknetwerk
  - Kerkzang.nl / Centrum voor de Kerkzang
  - KVOK (Koninklijke Vereniging van Organisten en Kerkmusici)
  - Lutherse Werkgroep voor Kerkmuziek
  - VGK (Vereniging van Gereformeerde Kerkmusici)
  - NSGV-Bisdom 's-Hertogenbosch (Ned. St. Gregoriusvereniging)
  - OKOV (Oud-Katholieke Organisten Vereniging)
  - PKN/Dienstenorganisatie (Protestantse Kerk in Nederland)
  - SLSK (Stichting Landelijke Samenwerkingsverband Kerkmuziek)
  - SNK (Stichting Nieuwe Kerkmuziek)
  - Werkgroep Muziek in de Kerk, Doopsgezinde Kerk
- (RH; bron: Nieuwsbrief Kerkzang.nl, febr. 2016)*

Gregoriaans Festival zoekt vrienden

Nederlands Gregoriaans Festival

Van 3 tot en met 5 juni vond het Nederlands Gregoriaans Festival plaats, deze keer in Den Bosch in verband met de festiviteiten rond Jeroen Bosch. Ruim een jaar geleden is het bestuur begonnen met een 'steunstichting' bij het NGF. Voorzitter (en secretaris a.i.) is de ons niet onbekende Siem Groot. "Een Festival kan niet zonder supporter - en die proberen we te werven. Het Nederlands Gregoriaans Festival moet het (zoals vele andere uitingen van cultuur) hebben van subsidies en giften, en van de inkomsten van bezoekers en (soms ook) deelnemers", zo schreef hij mij onlangs. De nieuw opgerichte Stichting Vrienden van het Nederlands Gregoriaans Festival heeft de status van ANBI-instelling met cultureel oogmerk! Voor meer info: Siem Groot, Engweg 44, 3981 WE Bunnik, 06-10675195, vrienden@gregoriaansfestival.nl. Van harte aanbevolen! *(RH)*

Congres Sacra Liturgia in Londen

In Londen werd van 5 tot 8 juli het derde internationaal congres gehouden Sacra Liturgia gehouden. Diverse prelaten, priesters en leken bogen zich tijdens dit congres over de verschillende vormen van liturgische vieringen zoals die in de Kerk voorkomen. Kardinaal Sarah, prefect van de Congregatie voor de Goddelijke Eredienst en de Regeling van de

Sacramenten, trad daarbij in de voetsporen van kardinaal Ratzinger die het op waardige wijze vieren van de H. Mis bepleitte, "zowel door haar uiterlijke vorm als ook door de inwendige disposities waaraan zij appeleert" (zie zijn boek *De geest van de liturgie*). Kardinaal Sarah onderstreepte daartoe het belang van gregoriaanse zang in de liturgie, van de gewijde stilte en van het bevorderen van een geest van aanbidding. (RH; bron: *Bulletin VvLL, jrg.48, nr.122, aug. 2016*)

Financiële aderlating Festival Musica Sacra

Onlangs heeft het Fonds Podiumkunsten de subsidies weer verdeeld. Het Festival Musica Sacra, dat plaatsvindt van 15 tot 18 september, had 150.000 euro nodig, maar kreeg nog geen een derde. De redenen zouden zijn, dat ze onvoldoende een jonger publiek aanspreken en "dat het festival zich voor de invulling van zijn programma met name focust op de joods-christelijke cultuur", aldus een organisator op de radio. Lees: het is te christelijk, doe eens wat multireligieuzer. De organisator was gelukkig (eigen)wijs genoeg om te zeggen dat dit nu eenmaal de identiteit van het festival was, en dat ze der niets aan zouden veranderen. Een kwestie van principes dus! (RH; bron: *Katholiek Nieuwsblad, nr.34, 26 aug. 2016*)

Gelijkblijvend budget is achteruitgang

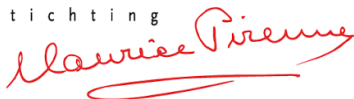
De Kunstenbond Kunsten '92 waarschuwt aan de programmacommissies van de politieke partijen, dat het gelijkblijvend budget dat beschikbaar is voor kunst en cultuur in feite achteruitgang betekent. Ze willen dat er méér geïnvesteerd wordt, omdat dit ten goede komt aan de creatieve en kenniseconomie die we toch graag willen zijn. De vereniging voor kunst, cultuur en erfgoed stelt dat "onze kunstenaars en culturele instellingen een grote internationale betekenis hebben. Dat blijkt onder meer uit het feit dat Nederland nummer vier staat op de onlangs gepubliceerde *Global Innovation Index 2015*". Volgens Kunsten '92 heeft dat onder andere te maken met "onze scores op het gebied van creatief talent". (RH; bron: *ZingMagazine, nr. 70, sept./okt. 2016*)

Stichting Huismuziek-workshops

Stichting Huismuziek organiseert voor beginnende en ervaren zangers allerlei workshops. Zo kan men de magie ervaren van het Gregoriaans in een workshop o.l.v. Wilko Brouwers (1 oktober, 10.00 uur, Pieterskerk Utrecht) of in Akoesticum te Ede kennismaken met de *Carmina Burana* (8 oktober) of gewoon 'samen zingen' (6 november). Voor meer info en aanmelden www.huismuziek.nl. (RH; bron: *ZingMagazine, nr. 70, sept./okt. 2016*)

Josquin des Prez en Maurice Pirenne

stichting

De Stichting Maurice Pirenne heeft het Ensemble Hermes uitgenodigd enkele concerten, o.m. in de Sacramentskapel van de St. Janskathedraal (24 september),

te geven met werken van Josquin des Prez, Maurice Pirenne en werken uit de koorboeken van de Bossche Illustre Lieve Vrouwe Broederschap. Er zijn ook enkele premières van werken die Pirenne schreef in Rome tijdens zijn studie aan de Pontificio Istituto di Musica Sacra.

Voor meer info: www.ensemblehermes.nl of www.stichtingmauricepirenne.nl. (RH, bron: Gregoriusblad, nr.2, 2016)

Nieuw directorium 2016/2017 en Liturgische Documentatie 13

Het 'Directorium voor de Nederlandse Kerkprovincie' voor 2016/2017 verschijnt binnenkort weer. Deze is, als vanouds te bestellen bij de administratie Nationale Raad voor Liturgie, postbus 90189, 4800 RN Breda of via www.rkliturgie.nl. De Liturgische Kalender biedt voor elke dag van het kerkelijk jaar van advent tot advent de liturgische informatie die van belang is voor de viering van de eucharistie en het getijdengebed. Als Bijlage verschijnt het dertiende deel van de Liturgische Documentatie. Deze bevat liturgische formulieren, gezangen en richtlijnen, o.a. voor zondagsvieringen, diocesane kalenders en sluiting kerkgebouwen. Prijs € 18,95 per ex. (inclusief Liturgische Documentatie en de kalender voor het getijdengebed).

Studiedagen Liedboek in Friesland

Twee jaar geleden organiseerde de Friese Beraadgroep voor Liturgie en Kerkmuziek van de Protestantse Kerk vier keer een gratis studiedag over het Liedboek - Zingen en bidden in huis en kerk. Wie toen niet deel kon nemen, krijgt dit jaar een herkansing. Op twee zaterdagen wordt deze studiedag namelijk opnieuw aangeboden: op zaterdag 8 oktober in Ureterp (GKV De Levensbron), en hetzelfde programma wordt op zaterdag 29 oktober in Joure (RKK) herhaald. Docenten zijn Auke de Boer en Jelle Rollema. Tijd: 11.00 -16.30 uur. Aanmelden is noodzakelijk: voor Ureterp uiterlijk zondag 2 oktober en Joure uiterlijk zondag 23 oktober. Dit kan via j.rollema@planet.nl of 0515-521261. Doel van de cursus is om zingend en spelend het nieuwe liedboek te verkennen. Programma-onderdelen zijn onder andere de opzet van het nieuwe liedboek, nieuwe zangvormen, lichte muziek, tips voor het instuderen en het begeleiden van nieuwe liederen en zangvormen. Een niet onbelangrijk onderdeel is ten slotte het delen van ervaringen en het ontmoeten van collega-kerkmusici. De cursus is laagdrempelig en specifiek bedoeld voor amateurorganisten, maar ook hoger opgeleide kerkmusici zijn van harte welkom. Kerkmusici uit de provincie Groningen en Drenthe zijn ook welkom; het is niet noodzakelijk lid

te zijn van de Protestantse Kerk in Nederland. De cursus gratis toegankelijk, incl. koffie/thee en lunch. Het minimaal aantal deelnemers is 10, maximaal kunnen 30 personen meedoen. *(bron: NotaBene, jrg.9, nr.9, september 2016)*

Masterclass over Reger in Schagen

De Stichting Orgelnetwerk Noord-Holland organiseert op zaterdag 8 oktober in de St.-Christoforuskerk in Schagen een masterclass, waarin leven en werk van Max Reger centraal zullen staan. Docent is Tjeerd van der Ploeg. Reger, die dit jaar honderd jaar geleden overleed, was een van de meest productieve orgelcomponisten aller tijden. Stilistisch kan hij worden beschouwd als de voortzetter van het werk van Felix Mendelssohn-Bartholdy en Joseph Rheinberger. De masterclass, die op het Nicholson-orgel in de Christoforuskerk (1882, drie klavieren en pedaal, 31 stemmen) wordt gegeven, staat open voor professionele organisten en amateurorganisten. Ook toehoorders kunnen deze dag bijwonen. Behalve werken van Reger kan ook muziek van Rheinberger, Karg-Elert of andere tijdgenoten gespeeld worden.

Het programma ziet er als volgt uit: 10.00 uur: ontvangst met koffie/thee 10.30 uur: ochtendsessie 12.00 uur: middagpauze (zelf lunch meenemen of plaatselijke horeca) 13.00 uur: middagsessie (1) 14.30 uur: Koffie/theepauze 15.00 uur: middagsessie (2) 16.00 uur: afsluiting Kosten voor actieve deelname: € 35. Als luisteraar bedraagt de bijdrage € 20. Opgave en meer informatie: www.nicholsonschagen.nl. *(bron: NotaBene, jrg.9, nr.9, september 2016)*

Afscheid Jeroen de Wit

Op 15 juni was Jeroen de Wit voor het laatst als voorzitter aanwezig op de vergadering van het bestuur van de Sint Gregoriusvereniging, afdeling Den Bosch. Na vele jaren trouwe dienst als bestuurslid en voorzitter is voor hem het moment gekomen om zich op andere zaken en taken te richten. Jeroen Felix zal de komende tijd als interimvoorzitter het bestuur leiden. *(bron: Nieuwsbrief NSGV 's-Hertogenbosch, jrg. 10, nr.4, juli 2016)*

Nieuw adres KSSG Haarlem-Amsterdam

KSSG
Haarlem-Amsterdam

De kantoren van het bisdom Haarlem-Amsterdam zijn in mei 2016 verhuisd van het centrum van Haarlem naar de rand van het bisdom (op de grens van Noord- en Zuid-Holland) in Vogelenzang. Ook het secretariaat van de KSSG Haarlem-Amsterdam is voortaan gevestigd op het terrein van 'De Tiltenberg' aan de Zilkerduinweg in Vogelenzang. De bestaande e-mailadressen blijven gelijk, brieven (waaronder de

aanvragen voor eretekenen) kunnen worden verstuurd naar KSSG H-A, Postbus 1053, 2001 BB Haarlem.
(bron: Nieuwsbrief KSSG-HA, nr.13, juni 2016)

Orgelexpeditie voor kinderen

Op 8 oktober kunnen kinderen in Sint Oedenrode meedoen aan de orgelexpeditie die georganiseerd wordt door de Odaparochie, de Stichting Smitsorgel en de NSGV.

Met een spannende prijsvraag, een klimtocht naar de orgelzolder, een inkijk in het binnenste van het orgel (hoe werkt dat instrument toch?), knutsel- en kleurwerk, kinderkoren en meer! Met als klap op de vuurpijl een spannend, geheim orgelsprookje. De middag duurt van 14.30 tot 17.00 uur. Het sprookje wordt om 15.30 gespeeld en verteld. WELKOM! (Ook met uw (klein)kinderen), op 8 oktober in de Sint Martinuskerk, Kerkplein 47a in Sint-Oedenrode. Gratis toegang, aanmelden hoeft niet.

Dit lijkt mij een goed idee, dat in andere plaatsen navolging verdient !
(RH; bron: Nieuwsbrief NSGV 's-Hertogenbosch, jrg.10, nr.4, juli 2016)

Kerkklok gered dankzij jonge verzamelaar kerkklokgeluiden

De zestienjarige Chardy van Riel uit Marken heeft een bijzondere hobby, hij verzamelt geluiden van kerkklokken. Op zijn advies heeft de oudste kerkklok van Noord-Holland een nieuwe klepel gekregen.

De oudste kerkklok van Noord-Holland komt uit 1396 en hangt in de Nicolaaskerk in Krommenie. Volgens Van Riel liep de klok het risico om te gaan scheuren, omdat de klepel niet meer goed hing. Daarom is de klepel vervangen, nu klinkt de klok een stuk beter. Volgens de jonge verzamelaar dan, of gewone stervelingen het verschil kunnen horen is de vraag. Van Riel reist het hele land door om beeld en geluid van kerkklokken te verzamelen. Op Youtube heeft hij inmiddels honderden filmpjes geplaatst. Zijn fascinatie met kerkklokken begon toen hij negen jaar was en de klokken op Marken mocht luiden. Hij is nu zelf ook klokkenluider en beiaardier in opleiding. Het geluid van de klok is te horen op:

<https://www.youtube.com/watch?v=8MdswwMMT3t4>

(bron: <http://onh.nl/nl-NL/artikel/17634/kerkklok-gered-dankzij-jonge-verzamelaar-kerkklokgeluiden>; redactie Oneindig Noord-Holland, 14 juni 2016)

Oecumenisch Liedfestival in Eindhoven

Het oecumenisch liedfestival wordt jaarlijks georganiseerd, het ene jaar in Utrecht en het andere jaar op een andere plek in Nederland. Op 29 oktober 2016 wordt het liedfestival georganiseerd in Eindhoven, in de St. Cathrien in het centrum van de stad. De organisatoren van deze dag zijn Sytze de Vries en Theo van Willigenburg, dit jaar aangevuld met mensen uit Eindhoven. Het thema dit jaar is: Naar binnen zingen. Samen willen we

ontdekken welke muziek en teksten ons kunnen helpen om 'meditatief te zingen' of 'zingend te mediteren'.

Je kunt deelnemen als bezoeker van de dag of als deelnemer. Omdat er veel gezongen wordt en omdat er ook de nodige onbekende liederen zullen worden gezongen, zoeken we koren/cantorijen die meewerken en de liederen van te voren willen instuderen. Koorleden betalen dan slechts de helft van de deelnemersprijs (die bedragen waarschijnlijk €15 inclusief lunch).

Koren kunnen zich melden bij Jan Haan: oeumenischliedfestival@gmail.com.

Voor meer informatie zie www.liedfestival.nl. (bron: Nieuwsbrief NSGV 's-Hertogenbosch, jrg. 10, nr.3, mei 2016)

Misbruik bij bekend koor

Priesters en leraren van het beroemde kathedraalkoor in de Duitse stad Regensburg hebben de afgelopen decennia minstens 231 koorknappen misbruikt, mishandeld of gemarteld. De advocaat Ulrich Weber, die ook van het bisdom in geheime archieven mocht zoeken en talloze betrokkenen sprak, vreest dat het aantal nog hoger zal zijn. Hij schat dat ongeveer een derde van de 2100 leerlingen die tussen 1953 en 1992 naar Regensburg kwamen met lichamelijk geweld te maken heeft gehad. In vijftig gevallen van de 231 was sprake van seksueel geweld. De meeste misdrijven zijn inmiddels verjaard. (RH; bron: Noordhollands Dagblad, 9 januari 2016)

Beste organist van Nederland

Dit voorjaar organiseerde de Evangelische Omroep een zoektocht naar 'De beste organist van NL'. Uit de vele inzendingen had de jury 23 organisten gekozen die door mochten naar de tweede ronde (een improvisatie op een geestelijk lied). De vijf beste spelers traden op 31 maart 2016 op tijdens de finaleavond in de Fonteinkerk in Nijkerk. De jury, bestaande uit Martin Zonnenberg, André Bijleveld, Bas de Vroome, Margreeth de Jong en

Marco den Toom kozen uiteindelijk Bastiaan Stolk tot winnaar. Marnix van der Ploeg werd tweede en Sebastiaan Schippers derde. (RH; bron: EO Visie, nr. 16, 16-22 april 2016)

Digitale orgelradio 24/7 gestart

Liefhebbers van orgelmuziek kunnen voortaan de klok rond luisteren naar internetradio van Nico Declerck, organist in de Sint-Pieterkerk in Turnhout te België. Hij is in genoemde kerk al tien jaar actief als organist en trekt een groeiend aantal luisteraars. Declerck krijgt negen maanden de tijd om voldoende luisteraars te vinden: Als hij (wereldwijd) duizend luisteruren

haalt per week, is het voortbestaan van Orgelradio.eu verzekerd. (RH; bron: EO Visie, nr.6, 6-12 febr. 2016)

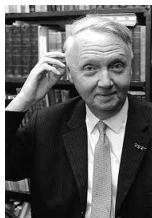
Bavocantorie naar Portugal

In het kader van het jubileumjaar 2016 bezoekt de Bavocantorie van Haarlem in de herfstvakantie (15 tot en met 20 oktober) Portugal. Naast het bezoek aan "de mooiste kerken" zijn ook een aantal concerten gepland. Uiteraard gaan ook een aantal 'vrienden' mee. Voor meer info: www.vriendensintbavo.nl. (RH)

Wilhelmus van Datheen ?!

Onderzoekers uit Amsterdam, Antwerpen en Utrecht lijken het mysterie rond de auteur van ons volkslied 'Wilhelmus' te hebben ontrafeld. Met nieuwe computertechnieken werd de schrijfstijl geanalyseerd en de uitkomsten wijzen in de richting van Petrus Datheen, een 16e-eeuwse dichter die in de vergetelheid is geraakt. Hij is bekend geworden als een van de hoofdpersonen uit de 18e-eeuwse 'Psalmoprofer': Het waren Datheens slecht-berijmde psalmen die de gereformeerde kerk toen door betere wilde vervangen. Het lijkt er nu op dat hij ook in aanmerking komt als potentieel auteur van het 'Wilhelmus'. Als prediker was hij namelijk aanwezig bij het beleg van Chartres in 1568 en zal hij vermoedelijk de melodie hebben gehoord. Ons volkslied is namelijk een contrefact (nieuwe tekst op een bestaande melodie) van het Franse liedje 'O la folle entreprise du prince de Condé', dat in 1568 ontstond tijdens dat beleg. (RH: www.meertens.knaw.nl; ZingMagazine, nr.69, juli/aug. 2016)

Herdruk van Andriessens Fête-Dieu verschenen

De lang verwachte herdruk van Andriessens Fête-Dieu is in augustus 2016 bij Donemus verschenen. Dit imposante werk dat Hendrik Andriessen in 1918 op 26-jarige leeftijd componeerde is een van zijn belangrijkste orgelwerken en wordt in binnen- en buitenland veel gespeeld. De eerste uitvoering van Fête-Dieu vond plaats op 17 juli 1919 door stadsorganist Louis Robert in de Grote Kerk te Haarlem. Enkele jaren later, in 1923, werkte Andriessen het werk grondig om. Pas in 1972, 54 jaar na het ontstaan, achtte Andriessen de tijd rijp dit werk te publiceren.

De twee autografen van 1923 en 1972 bevinden zich in het Nederlands Muziek Instituut te Den Haag, het manuscript van 1918 echter is bij een brand verloren gegaan.

Behalve de twee genoemde handschriften is er een derde handschrift, dat door Jan Vollaerts SJ, een leerling van Andriessen en later directeur van de Kerkmuziekschool in Utrecht, vrijwel zeker aan het begin van de jaren '20 is vervaardigd. Daarvoor zijn wij Vollaerts veel dank verschuldigd, want met dit afschrift, dat Andriessen zelf in zijn bezit had, is de originele 1918-versie van Fête-Dieu behouden gebleven. Het vormde in 1972 het uitgangspunt voor de definitieve versie. Ook het Vollaerts-afschrift bevindt zich in Den Haag.

Nu, weer 44 jaar later, was een herdruk noodzakelijk, niet alleen omdat de publicatie van 1972 veel ongerechtigheden en slordigheden bevatte maar ook omdat we inmiddels kennis hebben kunnen nemen van de drie genoemde handschriften. Een nauwkeurige vergelijking daarvan door Caecilia Andriessen, dochter van de componist, en mij heeft geleid tot een nieuwe partituur waarin fouten zijn gecorrigeerd, fraseringen en articulaties zijn verbeterd en aangevuld, en zelfs een enkele noot is toegevoegd. Het spreekt vanzelf dat Donemus heeft gezorgd voor een prachtige lay-out.

Met veel genoegen maak ik iedereen dan ook attent op deze nieuwe druk van Fête-Dieu, waarin de bedoelingen van de componist optimaal tot hun recht komen.

Op de site van Donemus <https://webshop.donemus.nl/action/front/sheetmusic/3755> kan men het volledige voorwoord lezen en enkele pagina's van de partituur inzien.

Artikelen

Tegelijk maakt Lourens Stuifbergen van de gelegenheid gebruik vier artikelen over het orgeloeuvre van Hendrik Andriessen en Albert de Klerk aan te kondigen, die in het kader van het Andriessen/De Klerk jaar 2017 tussen maart en september volgend jaar in 'Het Orgel' zullen verschijnen. Aan de orde komen respectievelijk Fête-Dieu en de Quatre Chorals (1913-1921) van Andriessen, en de Tres Meditationes Sacrae (1992/93) van De Klerk. In de artikelen passeren de recensies na de premières de revue, worden analyses gemaakt en de verschillende handschriften van de werken met elkaar vergeleken, en uit nooit gepubliceerde versies voorbeelden getoond.

In 'De Orgelvriend' worden in de loop van het komende jaar eveneens de Tien Orgelwerken (1944/45) van Albert de Klerk besproken, die Boeijenga binnenkort zal publiceren.

(Lourens Stuifbergen; 30 augustus 2016)

Geerten Liefting winnaar Orgel Improvisatie Concours Haarlem

De jury van het Internationaal Orgelfestival Haarlem heeft op 21 juli Geerten Liefting uitgeroepen tot winnaar van het 51e Internationaal Orgel Improvisatieconcours Haarlem. Martin Sturm kreeg de Flentrop Publieksprijs.

De finale vond vrijdagavond 22 juli plaats in de Grote of St.-Bavokerk te Haarlem met vier finalisten: de Duitsers Lukas Grimm, Peter Schleicher en Martin Sturm en de Nederlander Geerten Liefting.

De eerste opdracht bestond uit een 'geleide improvisatie' op basis van thematisch materiaal van de Nederlandse componist Peter Adriaansz (1966). Daarna moesten de deelnemers improviseren op de 15 minuten durende stomme film 'Regen' (1929) van de Nederlandse filmmaker Joris Ivens (1898-1989).

De finalisten werden beoordeeld door een internationale jury Thierry Escaich en Thomas Lacôte (F), Guy Bovet (CH), Bert van den Brink (NL) en Ansgar Wallenhorst (D). Voorzitter was Neil Wallace (NL).

De winnaar van de ImprovisatieConcours ontvangt € 5.000 en de winnaar van de Publieksprijs € 500.

Wellicht ten overvloede vermelden wij dat Geerten Liefting lid is van de KDOV. Geerten proficiat !

(BH; 29 juli 2016; bron: <http://www.organfestival.nl/nl/news>)

Andriessen/De Klerk Festival 2017

Met enige trots presenteert de Andriessen/De Klerk Stichting haar nieuwe website voor het Andriessen/De Klerk Festival 2017:

www.andriessendeklerkfestival.nl

In de aanloop naar het festival zullen steeds meer details over de programmering op deze website bekend worden gemaakt. Hou de site dus in de gaten!

(Andriessen/De Klerk Stichting; 28 juli 2016)

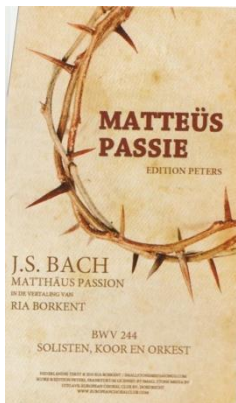
Nieuwe uitgaven

Cambiata mannenstemmen

Oxford University Press presenteerde onlangs de nieuwe serie 'Emerging Voices', met een selectie van leuk en uitdagend repertoire voor jongens die in de stemwisseling zitten, de 'cambiata mannenstemmen'. Er zitten twee- en vierstemmig stukken arrangementen bij, speciaal geschreven voor en door mensen in het jongenskorengebeuren. Zo is de serie samengesteld door Martin Ashley en Andy Brooke.

Bestellen kan via: <https://global.oup.com/Academis/search>, zoekterm 'Emerging voices'. *(RH; bron: ZingMagazine, nr. 70, sept./okt. 2016)*

De Nederlandse Matteüs Passie

Onlangs verscheen bij European Choral Club (ECC) het meesterwerk van Bach in de Nederlandse vertaling van Ria Borkent. Die vertaling is geplaatst in het bekende klavieruitreksel van de 'Edition Peters'. Het Christelijk Literair Overleg liet het werk vertalen om het toegankelijker te maken voor een breed publiek. Zo "worden mogelijk nog meer mensen geraakt door de magistrale muziek van Bach en het verhaal van Jezus Christus en zijn vrijwillige overgave aan lijden en dood, dat daarin verklankt wordt". Dirigent Pieter Jan Leussink voerde het werk verschillende malen uit met het Bach Choir & Orchestra of the Netherlands, o.a. in het Concertgebouw te Amsterdam. De EO maakte een

mooie tv-registratie, die op de ECC-site te zien is.

De 11 koralen zijn ook los te bestellen! Voor meer informatie of bestellen: www.europeanchoralclub.com of via de KZCB-uitgeverij. *(RH; bron: ZingMagazine, nr. 70, sept./okt. 2016)*

Barokke orgelpracht St. Janskathedraal Den Bosch

De "Nachtwacht van 's-Hertogenbosch", zo wordt het orgel van de Sint Janskathedraal ook wel genoemd. De beroemde, grandioze orgelkast is een van de mooiste ter wereld: een overvloed aan gedetailleerd houtsnij- en beeldhouwwerk siert het exterieur. Het orgel ziet eruit zoals hij klinkt: machtig en majestueus. Frank Sluijter en Wies van Leeuwen beschrijven in onderstaand boek hun zoektocht naar de beeldhouwer en orgelmaker. Fotograaf Marc Bolsius legt de nuances van de verfijnde sculptuur vast. Een

blik in de wereld van de beeldhouwkunst: in rijkdom te vergelijken met de middeleeuwse luchtboogbeeldjes van de kathedraal zelf. 'Het orgel van de Sint Janskathedraal' vertelt in honderd foto's het verhaal van 400 jaar het mooiste orgel in 's-Hertogenbosch. Het boek, dat in samenwerking met Stichting Orgelkring Hendrik Niehoff en de Stichting Bossche Orgelpracht in november 2016 wordt verwacht, zal bij vele orgelliefhebbers ongetwijfeld de juiste 'toon' weten te raken.

* F. Sluijters, W. van Leeuwen, Het orgel van de Sint Janskathedraal, De Nachtwacht van 's-Hertogenbosch, 112 pag., ISBN 978 94 625 8163 6, € 19,95 (na 1 februari 2017 € 22,95), ca. 120 afbeeldingen in kleur en zwart-wit, www.wbooks.com.

Gebedskaartjes nieuwe vertaling Onze Vader

Bij de Nationale Raad voor Liturgie zijn geplastificeerde gebedskaartjes verkrijgbaar met de herziene tekst van het Onze Vader (afmeting boekenlegger: 6 x 19 cm). Per 25 of 100 exemplaren. Kosten vanaf 25 ex. € 0,15 per stuk. Bij 100 ex. of meer € 0,10 per stuk. Bestellen via www.rkliturgie.nl. (RH)

Kerstmusicals

Wat dacht u van gratis kerstmusicals in pdf. Musicals rond het Bijbelse kerstverhaal op uitvoerend niveau van de bovenbouw van de basisschool, dus ook de doorsnee kinderkoorleeftijd! Met minimaal vijftien spreekrollen. Het aantal spelers is onbepaald uit te breiden en het script is zeer gedetailleerd. Aangevuld met zes tot acht liedteksten per musical op melodieën van klassieke kerstliederen of andere christelijke liederen. Nadere informatie bij: Frank de Graaf, fdegraaf@solcon.nl. (RH; bron: *Schooljournaal*, nr. 13, 3 september 2016)

Zorg voor uw orgel - brochure

Nederland heeft veel orgels; geen land ter wereld telt meer orgels per vierkante kilometer. Sommige zijn zeer oud, andere zijn nog tamelijk nieuw. Goed beheer van dat orgel vraagt om een balans tussen het koesteren van het orgel als kunstvoorwerp en het regelmatig gebruik als muziekinstrument. Dan kan een orgel generaties lang mee, zonder dat grote restauraties of kostbare ingrepen nodig zijn.

Maar wat is goed onderhoud? Wat doe je wel en wat doe je niet? Het Platform Klinkend Erfgoed heeft een handige brochure over het dagelijks beheer van orgels uitgegeven in de vorm van een waaier met bladen. De waaier geeft een overzicht van de zaken die een beheerder kan tegenkomen, beschrijft problemen die er kunnen spelen –denk aan de effecten van verwarmen, vochtproblemen, stof of het multifunctioneel gebruik van het gebouw– en geeft adviezen.

Het Platform Klinkend Erfgoed is een samenwerkingsverband van opdrachtgevers/ eigenaren, opdrachtnemers (bouwers, adviseurs, inspecteurs) en andere betrokkenen bij het beheer en behoud van orgels en klokken (luidklokken, beiaarden en torenuurwerken). Het Platform richt zich op het bevorderen van interesse voor het klinkend erfgoed, en daarnaast op het overdragen van kennis aan eigenaren en beheerders van gebouwen met klinkend erfgoed (specifiek gericht op het stimuleren van goed beheer en goed opdrachtgeverschap) en aan gekwalificeerde orgelmakers, adviseurs, inspecteurs (specifiek gericht op professionele restauraties).

Het Platform wordt gefaciliteerd door de stichting ERM. Auteur van de waaier is Henk Verhoef. De waaier is mogelijk gemaakt door een subsidie van Orgelfonds Mooy (Anton J.C. Mooy was organist van de Joriskerk Amersfoort van 1917 tot 1941). De waaier is kosteloos te bestellen bij de stichting ERM, secretariaat@stichtingERM.nl. Een bijdrage wordt wel op prijs gesteld. Bij meer dan 3 exemplaren wordt vanaf het vierde exemplaar € 4,50 per stuk (excl. BTW) in rekening gebracht. (*bron: NotaBene, jrg.9, nr.9, september 2016*)

Hymnes over Barmhartigheid

In het kader van het Heilig Jaar van Barmhartigheid zijn twee hymnes gepubliceerd. De eerste is de Internationale hymne (meertalig, de Nederlandse tekst is van Cissy Suijkerbuijk). De tweede hymne betreft een Engelse melodie met een nieuwe tekst van pastor Cees Remmers. De hymnes zijn te vinden op: <http://www.nsgv.nl/index.php/s-herbergenbosch-den-bosch>.

Meer info over het heilig jaar: zie www.heiligjaarvandebarhartigheid.eu. (bron: *Nieuwsbrief NSGV 's-Hertogenbosch*, jrg. 10, nr.4, juli 2016)

Nieuw kerklied over terreurdreiging

Predikant Matthijs Haak, dichter Ria Borkent en componist Peter Sneep hebben een lied gemaakt dat in kerken gezongen kan worden nu de terreurdreiging door religieus geweld groeit. Na de aanslagen in Parijs kwam Haak op het idee om een lied te maken waarin de spanning voelbaar moest worden die hij waarnam in de wereld: tussen de wraak om de belediging van Allah en zijn profeet aan de ene kant, en het recht op vrijheid van het woord aan de andere kant. Ria Borkent maakte vervolgens *De vrijheid van het Woord*, een 'leerdicht', en componist Peter Sneep zette het op melodie.

(RH; bron: *EO Visie*, nr.51/52, 19 dec. 2015/1 jan. 2016)

Documentaire-dvd over Joh. de Heer

Begin april 2016 verscheen er een documentaire op dvd over het leven en werk van Johannes de Heer (1866-1961). Deze werd vooral bekend om de liederen die hij schreef en die verzameld werden in de *Johannes de Heer*-bundel. In de documentaire gaan de makers op zoek naar zijn afkomst en naar het antwoord op de vraag waar zijn belangstelling voor muziek vandaan komt. Ook de 'opwekking' in Wales, die een belangrijke rol speelde in de Heers bekering, is een thema. In conferentiecentrum Het Brandpunt in Doorn bezoeken de makers het orgel van Johannes de Heer. Stichting Luisterpost Bralectah verzorgde de productie van de documentaire. (RH; bron *EO Visie*, nr.5, 30 jan./5 febr. 2016)

Orgelbouwnieuws

Pels-orgel Alkmaar

Op vrijdag 9 september is het gerestaureerde Pels-orgel in de St.-Laurentiuskerk, Verdrunkenoord 68, Alkmaar opnieuw in gebruik genomen. De inwijding was om 16.00 uur door pater Diego met aansluitend een concert. Op zondag 11 september was er een concert door Una Cintina en Erik Jan Eradus. Ook trad percussionist Georgi Tsenov op. (RH; bron *Katholiek Nieuwsblad*, nr.34, 26 aug. 2016)

Noodklok wordt geluid over corrosie orgelpijpen

Alle historische kerkorgels met loden pijpen kunnen schade oplopen door corrosie, zo waarschuwde Wim Diepenhorst van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed tijdens een symposium half mei 2015. Het oudste bespeelbare Nederlandse orgel in Alkmaar blijft vooralsnog gespaard. Tegen loodcorrosie van orgelpijpen wordt al langer gewaarschuwd. Door het corroderen vallen er gaten en kunnen pijpvoeten in elkaar zakken waardoor orgels zelfs onbespeelbaar kunnen worden. Van de 150 historische orgels in Nederland vertonen er tientallen in enigermate schade aan de pijpen, zo bleek dat weekend op een symposium in het Amsterdamse Orgelpark.

Het Van Hagerbeer/Schnitger-orgel in de Laurenskerk te Alkmaar
(Wikimedia Commons)

Zolang er nog onduidelijkheid heerst over de exacte chemische oorzaak lopen alle historische orgels gevaar, aldus Diepenhorst in NRC Handelsblad. Ondanks jarenlang internationaal onderzoek is er namelijk nog geen remedie gevonden. Duidelijk is wel dat de combinatie van eikenhout en lood in de orgels problemen oplevert: het azijnzuur in het hout tast immers het lood aan. In de achttiende eeuw was dit al bekend; daarom mengden orgelbouwers tin bij het lood. Dat helpt echter niet altijd. Bovendien hebben sommige orgels met loden pijpen nergens last van, zoals het kleine Alkmaarse orgel van Jan van Covelens uit 1511, het oudste bespeelbare orgel van het land.

De pijpen in het befaamde Van Hagerbeer/Schnitger-orgel, eveneens in de Alkmaarse Sint Laurenskerk, zijn juist weer extreem gevoelig voor corrosie, zo vertelde Erik Winkel van de Zaanse orgelbouwer Flentrop. Hij spoelde vierduizend orgelpijpen met gedestilleerd water en moest in totaal 34 strekkende meter pijp vervangen. Volgens Winkel speelde de jarenlange gasverwarming een rol bij het corrosieproces: hierdoor kwam er teveel CO₂ in de kerk.

Een andere oplossing is het tijdelijk elders onderbrengen van de pijpen. Zo heeft het orgel van de kerk in Oegstgeest nu tientallen pijpen uit een klein orgel uit de Amsterdamse Oude Kerk. Ooit speelde de beroemde organist Jan Pieterszoon Sweelinck hierop.

(RH; bron 'Redactie Oneindig Noord-Holland, 19 mei 2015)

Orgel Uitgeest gerestaureerd

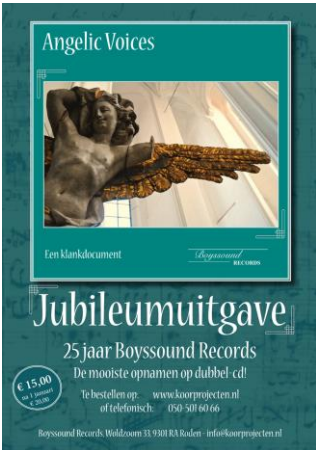
Zondag 22 mei jl. kon na een ingrijpende restauratie het monumentale Adema-orgel van de r.-k. parochiekerk in Uitgeest weer in gebruik worden genomen. Het instrument dateert uit 1898 en kenmerkt zich door een rijk palet aan klankkleuren, die tijdens het inwijdingsconcert volop te beluisteren waren. Orgeladviseur dr. Ton van Eck speelde voornamelijk romantische werken uit de negentiende eeuw, waaronder de bekende Suite Gothique van Boëllmann. (bron: Nieuwsbrief KSSG-HA, nr.13, juni 2016)

Recensie

Engelenstemmen

Toen ik in 1986 bestuurslid werd van Pueri Cantores Nederland (organisatie voor jongens- en kinderkoren), was ik reeds bekend met het Roder Jongenskoor van Bouwe Dijkstra. In het hoge noorden (Drenthe) was hij bezig met een koor op Engelse leest geschoeid en dat zag je niet

veel in Nederland. Waar er vroeger in R.K. Nederland honderden jongenskoren waren, was dit aantal zeer geslonken, maar in Roden en Elburg namen de protestanten het stokje zo over! Het kan verkeren.

In 1992 verscheen via Pueri Cantores de cd Jubilate Deo (Seraphim 001) met alleen jongenssolisten van een vijftal jongenskoren uit Nederland en België. Aan de vooravond van hun stembreuk is de jongensstem vaak het mooist en wat is er mooier dan te schitteren met je eigen favoriete solo. Niet zo vreemd dus, dat het Roden Boys Choir tien jaar later Treble Solo II (BSR 02-0322) uitgaf met ook jongenssolisten erop.

2015: Het jaar waarin het Roder Jongenskoor haar 30-jarig bestaan vierde, het Martini Jongenskoor Sneek 20 jaar, Roden Girl Choristers en Kampen Boyschoir 15 jaar. The

Gents en hun voorgangers: the Gentlemen of the RBC 20 jaar en het Roden Handel Chorus (nu Northern Voices), 14 jaar. Al deze koren waren ooit verbonden aan de Noord Nederlandse Koorschool in Roden en hebben in het verleden opnamen gemaakt voor het label Boyssound Records. Ter gelegenheid van deze heuglijke gebeurtenissen is nu deze jubileum uitgave beschikbaar. 44 hoogtepunten zijn zorgvuldig samengesteld uit 30 CD's: kathedrale Engelse koormuziek met Anthems, Hymns en werken begeleid door orkest of orgel. Ook hele ingetogen muziek, al dan niet solo. Maar ook arrangementen van "Popsongs".

Het begon met vijftien koorzangertjes en is nu, dertig jaar later, afgesloten met een 'klankdocument', waar Dijkstra trots op mag zijn. Vooral de live-opnames, hoewel niet altijd vlekkeloos, leveren de kippenvelmomenten op: De spanning, emotie en bezieling van het moment zijn dan nog beter hoorbaar. Mijn persoonlijke favoriet, het Miserere van Allegri staat er gelukkig ook op. Hoewel zijn onmiskenbaar Engelse kathedraaltraditie zelfs hierin te horen zijn.

Stem- en koorpedagoog Bouwe Dijkstra, inmiddels de 70 gepasseerd, meldt trots: "Al deze koren zijn inmiddels in goede handen van andere dirigenten". Menig zanger of dirigent heeft zijn opleiding bij Dijkstra gehad, maar minstens honderden, opgeleid met zijn zelf geschreven cymbaal-methode (waarbij je zowel kunt spelen als zingen!), hebben er een mooie, onvergetelijke hobby aan overgehouden. Kwaliteit, no nonsense en het hoogst haalbare eruit halen ...! Ja, "soms wil je na zo'n lekker koorstuk gewoon de lucht in springen, of heel lang je ogen dichthouden, zodat die

muziek nooit zal ophouden", meldde een 11-jarige koorleider uit Roden in 2002. Zo is het maar net. Alsof je in de hemel bent, bij die 'andere' engelen! In het fullcolor booklet van 44 pagina's staan uitvoerige informatie en prachtige foto's met tevens een kijkje achter de schermen. "Een klankdocument als klinkende herinnering aan een boeiende periode", noemde Dijkstra het project.

Op het visitekaartje van Bouwe R. Dijkstra staat de volgende spreuk: "Men moet het onmogelijke proberen om het mogelijke te bereiken". En daarin is hij zeker geslaagd! Kortom een boeiend muzikaal geschenk aan jezelf of voor een ander! (*Ruud Hoogenboom*)

* Angelic Voices - Een klankdocument, dubbel-cd, Boyssound Records, BSR 15-1131, 2015, € 20,-. Bestellen via www.koorprojecten.nl of Bouwe R. Dijkstra, Woldzoom 33, 9301 RA Roden, 050-5016066, info@koorprojecten.nl

